
Stanowisko Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN w sprawie nauczania historii techniki w wyższych szkołach technicznych.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/2, 402-405

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOMITET HISTORII NAUKI I TECHNIKI

STANOWISKO KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN
W SPRAWIE NAUCZANIA HISTORII TECHNIKI
W WYŻSZYCH SZKOŁACH TECHNICZNYCH¹

1. Od schyłku XIX wieku poczynając umacnia się przekonanie o potrzebie wprowadzenia do programów nauczania wyższych szkół technicznych przedmiotów humanizujących; w ślad za tym rozwija się — w różny sposób w poszczególnych krajach i uczelniach — nauczanie tych przedmiotów. Ma ono cel dwójaki:

— węższy, którym jest zapewnienie pomocy w wykonywaniu zawodu inżyniera przez dostarczenie studentowi wiadomości lub wyrobienie umiejętności przydatnych w jego przyszłej pracy zawodowej,

— szerszy, polegający na poszerzaniu horyzontów intelektualnych, rozwinięciu naturalnych uzdolnień, pobudzeniu do dodatkowych zainteresowań i na zapobieżeniu przez to groźbie zasklepienia się przyszłego inżyniera w wąskiej specjalizacji technicznej.

Osiągnięcie obu celów jest nieodzowne w warunkach rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego, w którym wysoka jakość pracy i wysoka jakość życia stanowić muszą jedność.

Historia techniki ma tę szczególną przewagę nad innymi przedmiotami humanistycznymi w nauczaniu politechnicznym, że pozwala na łączne i harmonijne osiągnięcie obu wymienionych celów.

Wykłady z historii techniki na wyższych uczelniach technicznych 1975—76 r.

Uczelnie	Wydział	Rok studiów	Ilość godzin	Rodzaj zajęć	Jednostka organizacyjna
Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie	— Ceramiczny	III	30	obowiązkowe	Zakład Historii Techniki w Instytucie Organizacji i Zarządzania
	— Metali Nieżelaznych	III	30	obowiązkowe	
	— Elektrotechniki Górniczej i Hutniczej	III	30	obowiązkowe	
	— Geologiczny	III	30	nieobowiązkowe	
	— Górniczy	III	30	obowiązkowe	
Politechnika Warszawska	— Inżynierii Lądowej	IV	30	nieobowiązkowe	Instytut Nauk Ekonomiczno-Społecznych
	— Inżynierii Wodno-Sanitarnej	IV	30	nieobowiązkowe	
	— Samochodów i Maszyn Roboczych Ciężkich	V	30	obowiązkowe	Wydziały i pełnomocnik rektora ds. humanizacji studiów technicznych
Politechnika Wrocławska	— Mechaniczny	V	30	obowiązkowe	Zakład Historii Nauk i Techniki w Instytucie Historii Architektury Sztuki i Techniki
	— Instytut Podstawowych Problemów Techniki	II	45	obowiązkowe	
	— Studium Doktoranckie		30	obowiązkowe	
	— Informatyki i Zarządzania	V	60	obowiązkowe	

Absolwent studiów technicznych w Polsce powinien mieć opanowane wiadomości w swej specjalności na poziomie aktualnego stanu nauki w świecie; musi więc być przygotowany do pracy inżynierskiej z wyprzedzeniem kilkunastu lat. Ale równocześnie sposób nauczania powoduje, iż posiadany zasób wiedzy traktuje on jako „zamkniętą całość” nie czując łączności z wielowiekowymi zmaganiem uczonych i techników w świecie i w Polsce nad osiągnięciem obecnego poziomu cywilizacji technicznej, a także nie potrafi krytycznie i z historyczną

¹ Tekst przekazany w grudniu 1976 r. do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

perspektywą oceniać możliwości rozwoju techniki w służbie społeczeństwa w szerokim ujęciu rewolucji naukowo-technicznej. Uświadomienie przyszłym inżynierom ich „odcinku czasowego” w ogólnym nurcie rozwoju techniki i nauk technicznych, ukazanie im drogi rozwoju ich dyscypliny i wkładu nauki polskiej, wskazanie na osiągnięcia własnej uczelni pogłębi posiadaną wiedzę techniczną, rozszerzy ją o aspekty humanistyczne, rozbudzi wyobraźnię twórczą, zachęci do rozszerzania zainteresowań, do lektury. A jednocześnie pozwoli im rozumnie patrzeć na współczesny stan ich dyscypliny, lepiej dostrzegać uwarunkowania jej rozwoju, trafniej stawiać prognozy.

Biorąc powyższe pod uwagę KHNiT PAN jest przekonany o konieczności systematycznego wprowadzania przedmiotu: „Historia techniki” do programu nauczania wszystkich wyższych szkół technicznych w Polsce.

2. Historia techniki jest obecnie wykładana w trzech wyższych szkołach technicznych w Polsce, w różnym zakresie i w różnych formach.

— W Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie Zakład Historii Techniki Instytutu Organizacji i Zarządzania prowadzi ten przedmiot na pięciu wydziałach, w formie wykładów obowiązkowych lub nadobowiązkowych na III lub IV roku studiów w czasie 30 lub 60 godzin lekcyjnych.

— W Politechnice Warszawskiej dawny Zakład Historii Techniki nie znalazł miejsca w instytutowej strukturze uczelni. Jego tradycje kontynuuje Instytut Nauk Ekonomiczno-Społecznych, który prowadzi na dwóch wydziałach przedmiot jako nieobowiązkowy w czasie 30 godzin lekcyjnych na IV roku studiów, a ponadto również nieobowiązkowy przedmiot „Zagadnienia rewolucji naukowo-technicznej” jako międzywydziałowy dla studentów III roku (30 godzin lekcyjnych). Przedmiot „Historia i rozwój techniki” prowadzony jest jako obowiązkowy na jednym wydziale na V roku w czasie 30 godzin lekcyjnych.

— W Politechnice Wrocławskiej Zakład Historii Nauki i Techniki w Instytucie Historii Architektury, Sztuki i Techniki prowadzi przedmiot na trzech wydziałach i na studium doktoranckim jako obowiązkowy na II lub V roku w czasie 30 lub 45 godzin lekcyjnych. Od przyszłego roku przedmiot ten wejdzie jako obowiązkowy — wybieralny na wszystkie wydziały na V roku.

Obserwacja sytuacji w wymienionych trzech uczelniach wskazuje wyraźnie, że przedmiot „Historia techniki” jest w ofensywie, ciesząc się poparciem władz szkolnych i zainteresowaniem ze strony studentów i nauczycieli akademickich. Jednak na przeszkodzie jej wprowadzenia na wszystkich wydziałach jako przedmiotu obowiązkowego lub wybieralnego stoi ograniczenie czasu studiów politechnicznych i godzin lekcyjnych w tygodniu.

Wydaje się słuszne rozpoczęcie wprowadzenia historii techniki do programu wyższych uczelni technicznych w Polsce od ugrutowania pozycji tego przedmiotu w Akademii Górniczo-Hutniczej, w Politechnice Warszawskiej i Politechnice Wrocławskiej.

3. Kadra pracowników nauki uprawiających historię techniki i nauk technicznych nie jest w Polsce liczna, lecz wystarczająca — jako kadra potencjalnych wykładowców — do poprowadzenia na odpowiednim poziomie dydaktyki w wymienionych wyższych uczelniach. W tej sytuacji konieczne jest rozpoczęcie systematycznej działalności zmierzającej do wykształcenia młodej kadry specjalistów, rekrutujących się przede wszystkim spośród absolwentów uczelni technicznych. (Obecnie szkolenie takie ma miejsce jedynie na seminarium doktoranckim historii techniki w Instytucie Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej).

Sądzymy, że ważna sprawa przygotowania kadry może być rozwiązana przez:
a) rozbudowę istniejących zakładów historii techniki w AGH i w Politechnice Wrocławskiej oraz reaktywowanie Zakładu Historii Techniki w Politechnice War-

szawskiej, tak ażeby stały się one środkami uprawiania historii techniki i nauk technicznych, b) stworzenie przy tych zakładach studiów doktoranckich (na wzór Politechniki Wrocławskiej), c) stworzenie przy Zakładzie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN ośrodka metodologicznego do spraw nauczania historii techniki.

4. Dotychczasowe doświadczenia i dyskusje na temat programu nauczania historii techniki w wyższych uczelniach technicznych wskazują jednoznacznie, że program ten musi być różny na poszczególnych wydziałach i dotyczyć tej dziedziny techniki lub nauki technicznej, która na danym wydziale jest uprawiana i nauczana. Program powinien obejmować zarys dziejów tej dziedziny od czasów najdawniejszych po współczesne, rozpatrywanych w kontekście przemian społeczno-gospodarczych i ideologicznych. Rozważania historyczne stanowią powinny punkt wyjścia dla dokonania próby oceny aktualnego stanu danej dziedziny techniki w świecie i w Polsce oraz do programowania. Przy takim założeniu prowadzenie przedmiotu na poszczególnych wydziałach winno być powierzane specjalistom z określonej dziedziny technicznej, posiadającym odpowiednie przygotowanie historyczne. Szczegółowy program przedmiotu powinien pozostać do uznania wykładowców, chociaż jego ogólne ramy muszą być opracowane centralnie. W celu właściwego prowadzenia przedmiotu konieczne będzie gromadzenie pomocy naukowych (przeźroczы, filmów, eksponatów i inne). Niezbędne też będzie korzystanie z ekspozycji muzealnych (Muzeum Techniki NOT i inne).

5. Nauczanie historii techniki winno odbywać się w formie wykładów i konwersatoriów. Najśluszniesze wydaje się wprowadzenie tego przedmiotu na IV roku studiów, gdy już studenci mają opracowaną podstawową wiedzę z zakresu swojej dyscypliny.

Historia techniki winna stać się w miarę możliwości przedmiotem obowiązkowym lub obowiązkowo-wybieralnym. Tylko bowiem ten jej status zapewni możliwość, przy obecnym trybie pracy szkół wyższych, objęcia dydaktyką ogółu studentów. Liczba godzin wykładowych nie może być mniejsza od 30 (jeden semestr — 2 godz. w tygodniu); jako optimum uznać można, zależnie od konkretnych potrzeb wykładu z różnych dziedzin historii techniki, 30—60 godzin zajęć.

Sumując powyższe rozważania Komitet Historii Nauki i Techniki PAN określiła swoje stanowisko w sprawie nauczania historii techniki w wyższych uczelniach technicznych w Polsce w następujących punktach:

— Istnieje konieczność systematycznego wprowadzania przedmiotu „Historia techniki” do programu nauczania wszystkich wyższych uczelni technicznych.

— W pierwszym etapie należy ugruntować pozycję tego przedmiotu w tych uczelniach, które mają już w tej dziedzinie osiągnięcia.

— W oparciu o te uczelnie i o Zakład Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN należy podjąć systematyczne szkolenie kadry naukowo-dydaktycznej, jako warunek wprowadzenia przedmiotu w innych wyższych szkołach technicznych.

— Przedmiot „Historia techniki” winien mieć różny program na poszczególnych wydziałach, w którym rozważania historyczne stanowią podstawę oceny stanu aktualnego i programowania.

— Przedmiot winien być nauczany na IV roku studiów jako obowiązkowy lub obowiązkowo-wybieralny w ramach 10—60 godzin lekcyjnych.

Warszawa, w listopadzie 1976.

*

*

*

Niniejsze opracowanie zostało dokonane przez Grupę do spraw programowych nauczania w szkołach wyższych historii techniki Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, powołaną decyzją Sekretarza Wydziału I PAN z dnia 5 listopada

1975. W skład grupy wchodzi: mgr Jerzy Jasiuk — dyrektor Muzeum Techniki NOT; prof. Eugeniusz Olszewski — Inst. Nauk Ekonomiczno-Społecznych Polit. Warszawskiej; dr Maria Wirska-Parachoniak — kierownik Zakładu Historii Techniki w Inst. Organizacji i Zarządzania Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie; prof. Jerzy Rozpędowski — dyrektor Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Polit. Wrocławskiej; doc. Ryszard Sroczyński — kierownik Zakładu Historii Nauki i Techniki w Inst. Historii Architektury, Sztuki i Techniki Polit. Wrocławskiej; doc. Andrzej Tomaszewski — dyrektor Inst. Podstaw Rozwoju Architektury Polit. Warszawskiej (przewodniczący grupy); prof. Alfred Wiślicki — z Inst. Mechanizacji Budownictwa.

W posiedzeniach grupy uczestniczyli: doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa — wiceprzewodnicząca KHNiT PAN i prof. Waldemar Voisé — przewodniczący KHNiT PAN.

ZEBRANIE KOMISJI HISTORII PRASY TECHNICZNEJ

W dniu 25 maja 1976 r. — pod przewodnictwem prof. Jana Pazdura — odbyło się w Krakowie zebranie, które miało na celu wymianę informacji na temat stanu archiwów redakcyjnych prasy technicznej i działalności współczesnej prasy zakładowej. Prócz członków Komisji w posiedzeniu uczestniczyli przedstawiciele Komisji Prasoznawczej Oddziału PAN w Krakowie, Instytutu Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Ośrodka Badań Prasoznawczych RSW — Prasa w Krakowie.

Po obszernym zagajeniu, w którym prof. J. Pazdur wskazał m.in. na wielkie znaczenie racjonalnie zorganizowanych i należycie uporządkowanych, archiwów redakcyjnych zarówno dla bieżącej pracy redakcyjnej, jak i dla potrzeb naukowo-badawczych, dyskusję zapoczątkował dr Bolesław Garlicki (OBP), który stwierdził brak racjonalnie zorganizowanych i uporządkowanych archiwów redakcyjnych, co musi się odbić zarówno na bieżącej pracy samej redakcji, jak i uniemożliwia racjonalne ich wykorzystanie w pracach historycznych. Mgr Sylwester Dziki (OBP), zwrócił uwagę na potrzebę szkolenia wybranych pracowników redakcji współczesnych czasopism technicznych w dziedzinie zasad prowadzenia i porządkowania materiałów redakcyjnych. Prof. Marian Tyrowicz poinformował zebranych, że Komisja Prasoznawcza Oddziału PAN w Krakowie zajmuje się m.in. inwentaryzowaniem źródeł rękopiśmiennych dla celów naukowo-badawczych. Niestety, środki przyznane na ten cel są bardzo szczupłe, a w rezultacie tego postęp prac jest bardzo powolny. Prof. M. Tyrowicz zwrócił też uwagę na brak zainteresowania wydawnictw prasowych i poszczególnych redakcji dla spraw archiwalnego opracowania materiałów redakcyjnych, mimo obowiązujących w tym zakresie norm prawnych. Mgr J. Tymowski, który wskazał na etatowe i lokalowe trudności związane z gromadzeniem i przetwarzaniem dokumentacji redakcyjnej; same redakcje nie mają też należytego zrozumienia dla tych spraw. Opinię tę podzielał też doc. Kazimierz Sarnecki. Prof. Helena Madurowicz, wyrażając gotowość współpracy z Komisją Historii Prasy Technicznej zaznaczyła, że Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego dysponuje materiałami źródłowymi do 300 czasopism przemysłowo-handlowych i technicznych. Materiały z końca XIX w. szybko narastają i byłoby wskazane zapoznanie się przez Komisję Historii Prasy Technicznej ze stanem tych materiałów i wypowiedzeniem się w sprawie sposobu ich wykorzystania.

Druga część zebrania poświęcona była dyskusji nad stanem współczesnej prasy zakładowej.

Marian Belerski